

Posudek vedoucího diplomové práce

Lenka Hanulová, *O priestore fyzickom a symbolickom: Prípady Domu odborov Istropolis v Bratislave*, FHS UK 2023, 48 stran.

Lenka Hanulová se ve své diplomové práci rozhodla zkoumat aktuální téma bourání a nahrazování modernistické architektury druhé poloviny 20. století novými developerskými projekty – konkrétně kauzu bývalého Domu odborů Istropolis v Bratislavě. Kromě proměn fyzického prostoru jsou podobné případy ze zemí střední a východní Evropy samozřejmě spojeny i s veřejnou diskuzí a mnohými symbolickými reprezentacemi „staré“ i „nové“ podoby města. I proto si Lenka za prostředek vytváření dat zvolila kombinaci polostrukturovaných rozhovorů s architekty, urbánními experty i laiky a analýzu mediálních reprezentací v současném slovenském tisku. Na základě těchto metod se snaží zodpovědět otázky: *1) čo reprezentuje Istropolis v očiach účastníkov a 2.) čo reprezentuje Istropolis ako koncept?*

Práce vznikala téměř dva roky. Během celého období Lenka Hanulová pravidelně konzultovala, diskutovala vytvořená data a reflektovala kódování i analytické postřehy. Původně vysoký potenciál práce se však kvůli určité ztrátě elánu v závěrečných měsících analýzy a psaní nepodařilo zcela naplnit.

Čtenáře může na první pohled trochu mást rozsah práce (48 s.). Z hlediska počtu znaků se sice jedná o práci kratší, avšak stále v mezích standardního rozsahu obhajovaných diplomových prací (cca 85ns). Jako problematické hodnotím spíše to, že empirické pasáže představují méně než polovinu textu diplomky (jakkoli lze některé části teoretického uvedení považovat rovněž za empirické). O určitém spěchu a nedůslednosti při dokončování textu svědčí i častá přítomnost překlepů, zjevné nedostatky ve štabní kultuře nadpisů, citací & odkazů (v textu zcela chybí nadpis kapitoly 4.; některé citace jsou kurzívou, jiné nikoli; na ojedinělých místech chybí zdroje – s. 19 Strauss). Zaujme rovněž absence klasického závěru.

Metodologická část – i přes adekvátnost a obsažnost – trpí „učebnicovým“ pojetím. Některá Lenčina tvrzení působí odděleně od praxe jejího výzkumu a postrádají živost proklamovaného etnografického přístupu k výzkumným metodám i analytické práci. Jinými slovy, autorka spíše popisuje, jak by věci měly dělat. Méně detailů se dozvídáme o tom, jak je skutečně dělala. Větší péči by si zasloužilo i zvážení výpovědní povahy rozhovorů a analýzy dalších zdrojů. V celé kapitole chybí osvětlení procesu ne/anonymizace informátorů, informovaný souhlas a logika výběru mediálních zdrojů. Na druhou stranu velice oceňuji alespoň rámcové představení komunikačních partnerů a partnerek prostřednictvím krátkých pasportizačních medailonků. Výzkumný vzorek jako celek má nicméně některé limity, které se vyjevují v empirické části (viz níže).

Teoretické pasáže srozumitelným způsobem osvětlují kontext Lenčina uvažování o tématu a považuji je za nejzdařilejší část práce. Kombinace přístupů Van den Hoorn, Lefebvra, Huysse, Czepczyńského, Hydea, Gramsciho i dalších vykresluje plastické kontury vytváření symbolických reprezentací Istropolisu jako nejednoznačného a proměnlivého subjektu, který fyzickou ne/přítomností i svou pověstí zásadním způsobem ovlivňoval a ovlivňuje podobu/povahu/prostor Bratislavy i slovenské architektury a společnosti. Perspektiva pro zkoumání budovy jako je Istropolis je vystavěna s důrazem na proměnu a přepisování fazety města a re/produkce jeho prostoru.

Empirická část nastiňuje zajímavá témata. Její stručný analytický půdorys, ale bohužel postrádá dostatečnou antropologickou hloubku a nezúročuje rozehranou teoretickou výbavu. Některé koncepty – jako například kulturní hegemonie, kulturnost, či ideologie zůstávají

zajímavě otevřeny, jejich propojenost, nesamozřejmost i proměnlivost, je ale spíše jen nakousnuta. Zároveň zde postrádám reflexi výpovědní hodnoty vytvořených dat v tom smyslu, že mezi deseti komunikačními partnery je pouze jeden „proponent stavby“ – zástupce developera. To by nemuselo vadit, kdyby v textu jako protiváha zaznívaly i nerozhodné a souhlasné hlasy z médií a veřejné debaty. To se ale vlastně neděje.

Hra devíti proti jednomu ale i tak přináší zajímavá zjištění – především o různých pojetích „komplexnosti“, „kulturnosti“ a celkově nejednoznačnosti stavby/konceptu. Tyto důležité postřehy mohou zároveň fungovat i jako příklady, kdy se v interpretacích ztrácí dynamika symbolických reprezentací. Lenka si tak napříč empirickými daty správně všímá různého pojetí „komplexnosti“ a ohebnosti Istropolisu v aktuálních reflexích architektů a laiků i u zástupce developera – jsou ale vykresleny spíše rigidně, na pozadí implicitní kvalitativní osy kultura (ochrana, odkaz a reaktualizace socialistických hodnot) vs. byznys (rozvoj, síla a přísliby kapitalistických hodnot). Mohou tak trochu zapadnout jemnější nuance, totiž, že laici a architekti implicitně hovoří o polyfunkčnosti starého Istropolisu (různé permanentní funkce vedle sebe – dům mládeže, techniky, sjezdový sál atd., horizontální pojetí) zatímco developer explicitně akcentuje „multifunkčnost“ nové budovy (smíšené funkce, důraz na variabilitu a rentabilitu sálu, vertikální pojetí), jež představují dva situační rámce pro utváření symbolické hodnoty (nejen této) budovy. Podobné rámce jsou v post-socialistickém prostoru často v dialogu jednoho s druhým. Tíhnutí k jednomu nebo druhému a jejich kombinace, se dlouhodobě utváří z propleteného působení ozvěn a re-aktualizací socialistických snah obsáhnout / přetvořit celou společnost vytvořením nezpochybnitelného (Yurchak 2013) totálního prostoru (znovu Lefebvre 1991) a post-transformačního vývoje a snah vytvářet inertní, proměnlivý a privatizovaný prostor kapitalismu s mnoha překryvnými funkcemi. Jako dlouhodobý příklad této dynamiky lze uvést například zesilování a oslabování stigmatizace sídlišť jako „králíkáren“ v období od 70. let 20. století ze strany různých skupin ve společnosti. I v případě Istropolisu tak nejde jen o epizodu, kdy se určitá demolicí ohrožená (nebo stržená) budova najednou stane konfliktním symbolem a nejednoznačným „kulturním artefaktem“, ale i o to, jak média i informátoři ne/reflektují, že si (nejen) této „ne/vyhraněné“ budovy více než 25 let nikdo zásadně nevšiml (tedy, jak se *řetězilo její fyzické i sociální chátrání* – Pérez Fernández 2023).

I přes nedostatky má práce Lenky Hanulové také nesporné kvality, které je třeba na závěr zdůraznit, Autorka si zvolila, ohledala a popsala důležité téma, ilustrovala jej vhodnými a srozumitelně představenými koncepty i zajímavými daty z rozhovorů, které se zápletem vytvořila a později samostatně, byť nepřilíš důsledně analyzovala.

V návaznosti na výše zmíněné skutečnosti práci Lenky Hanulové navrhuji k obhajobě s hodnocením dobře.

V Praze 23. 1. 2024

Michal Lehečka

.....